

ČO POTREBUJE NAŠE ŠKOLSTVO (TERAZ, ALE AJ O DEKÁDU)

RÓBERT CHOVANCULIAK

robert.chovanculiak@iness.sk

S novou vládou prichádzajú nové nádeje na reformu školstva. Posledné vlády tento rezort nezvládli. Zvyčajne prišli s ohlasovaním veľkých zmien a nakoniec sa utopili v riešení zbytočných detailov. Školstvo je v súčasnosti v takom stave, že musíme hasiť dva typy požiarov naraz:

V prvom rade sú to akútne problémy, ktoré sa dajú okamžite riešiť. Na stole je veľké množstvo opatrení, ktoré sa **dajú relatívne rýchlo zaviesť a dokážu priniesť zlepšenie.** Tieto opatrenia v zásade nevyžadujú veľké

finančné investície. Budú však vyžadovať veľké politické investície na prekonanie odporu rôznych záujmových skupín, ktorým vyhovuje *status quo*.

Druhým typom opatrení sú opatrenia, ktoré **budú vyžadovať dlhodobejšie plánovanie** a ich výsledky sa ukážu až oveľa neskôr. Sú však extrémne dôležité, pretože z dlhodobého hľadiska majú potenciál priniesť výrazné zlepšenie.

Tu a teraz hneď

Opatrenia, ktoré je možné okamžite zavádzať **sú pomerne dobre spracované vo volebných programoch** vládnych strán. Pri týchto opatreniach tiež existuje pomerne silná zhoda u odbornej verejnosti na ich potrebnosti.

Ide o opatrenia ako:

- rušenie a spájanie priamo riadených organizácií Ministerstva školstva;
- racionalizácia siete základných a stredných škôl;
- liberalizácia trhu s učebnicami;
- odstránenie konfliktu záujmov medzi verejnými a súkromnými

zriaďovateľmi;

- zrovnoprávnenie financovania;
- adresné zvýšenie plátov kvalitným, začínajúcim a v drahých regiónoch bývajúcim učiteľom;
- odstránenie prekážok pri zakladaní materských škôl;
- zohľadňovanie úspešnosti absolventov pri financovaní vysokých škôl;
- odpojenie nekvalitných vysokých škôl od verejných financií;
- odštátnenie financovania športu cez voľnočasové poukazy;
- ... a tak ďalej.

Pri hasení okamžitých problémov by sa však nemalo zabúdať na dlhodobejšiu víziu a už dnes je potrebné začať pracovať na reformách, ktoré ovplyvnia kvalitu školstva v nasledujúcich dekádach. Táto časť zmien už bola vo volebných programoch strán rozpracovaná výrazne menej. Chýbali v nich konkrétne opatrenia, ktoré by nás posunuli k žiadanému cieľu. Neboli spomenuté prakticky žiadne príklady dobrej praxe zo zahraničia, z ktorých si môžeme brať príklad.

Musíme myslieť aj na budúcnosť

Na tomto mieste je zbytočné opakovať, že doba sa rýchlo mení a školstvo nestíha reagovať. Naše školy budú zajtra učiť niečo, čo už včera bolo neaktuálne. Navyše veľmi neefektívnym a pre žiakov často ubíjajúcim spôsobom.

V tomto momente po voľbách je kľúčové sa zhodnúť na tom, ktorým smerom by sa malo vydať slovenské školstvo. Zo skúseností posledných dekád je jasné, že určite **nebude postačovať kde-tu aktualizovať v súčasnosti platné štátne vzdelávacie programy**, pomeniť pár parametrov a vyzvať učiteľov na aplikovanie individualizovaného a na študenta zameraného prístupu. Opačný extrém má však tiež cestu zarúbanú. Po zlých skúsenostiach s obsahovými reformami **nie je slovenské školstvo otvorené razantným reformám**. Silný odpor k výraznejším zmenám je možné badať od učiteľov, riaditeľov aj zriaďovateľov.

Našťastie existuje tretia alternatíva, ktorá prináša zmenu a slobodu pre tých, ktorí o ňu stoja a zároveň neznamená dodatočné bremeno pre zvyšok. To, čo potrebujeme, je zavedenie nového typu škôl, ktoré sa budú vyznačovať silnou autonómiou, oslobodením od byrokracie a regulácií a zodpovednosťou za svoje výsledky. Teda živnú pôdu pre všetkých aktívnych, iniciatívnych a inovatívnych učiteľov a riaditeľov, ktorí sa chcú posúvať ďalej, ale súčasný systém ich brzdí.

Vo svete nie je vytvorenie takýchto škôl žiadnou novinkou. V posledných dekádach vznikli slobodné školy vo viacerých štátoch, napríklad Friskolor vo Švédsku, Free Schools v Anglicku, Independent Public School v Austrálii, Partnership schools na Novom Zélande, alebo Chartrové školy v USA. V týchto krajinách sloboda v systéme umožnila vznik mnohých kvalitných škôl alebo dokonca sieti škôl, ktoré pomohli rôznym regiónom zlepšiť výsledky predovšetkým slabších detí zo znevýhodneného prostredia.

Výhodou takéhoto prístupu k reforme je, že **učitelia sa ho nemusia báť**. Táto nová reforma nebude o preškoľovaní, prepisovaní plánov a povinných zmenách. Bude o možnostiach a dobrovoľnom pokroku. Po mnohých dekádach fungovania centralizovaného prístupu nie je možné jednoducho zrušiť všetky podrobnosti školského zákona, štátnych vzdelávacích programov a rámcových učebných plánov.

Problémom, ktorého si nie sú vedomí predovšetkým rôzni odborníci na vzdelávacie techniky, je, že nikto na svete nevie, ako má vyzeráť správne vzdelávanie. Rovnako ako nikto nevie, ako má vyzeráť správne auto, notebook alebo kurz angličtiny. Spomínaní odborníci skôr ako reformné návrhy často predkladajú podnikateľské plány. **Nepotrebujeme reformu, ktorá zakonzervuje ich predstavu o správnom vzdelávaní; ale reformu, ktorá im umožní preraziť s ich predstavou.**

Na Slovensku netrpíme nedostatkom predstáv ako reformovať školstvo. Hlavným problémom je, že uviazlo v kazajke štátu, ktorú striedavo zväzujú rôzni politici. A čo sa dostane pod ruky politikom, tam nie je priestor na diverzitu a prekvitá monokultúra. Štát zvykne hľadať riešenia pre všetkých. A tie

časom nevyhovujú nikomu. To nie je zlyhanie jednotlivých politikov, ale vlastnosť systému.

Okrem toho by bolo vhodné spojiť vytvorenie takýchto slobodných škôl aj so zmenou logiky toku peňazí v školstve. Prejsť od financovania výdavkov a infraštruktúry (prevádzkový a mzdový normatív) k financovaniu vzdelávacích potrieb detí pomocou vzdelávacích poukazov. To znamená, že rodičia a ich deti dostanú každý rok možnosť alokovať poukaz s konkrétnou finančnou hodnotou škole podľa svojho výberu. Toto by umožnilo vo väčšej miere vziať do vzdelávania aj rodičov. Čo je kľúčové, keďže práve oni majú byť tou hybnou silou, ktorá svojimi rozhodnutiami vytvára tlak na kvalitu.

Reforma, ktorá bude mať šancu vyriešiť súčasné problémy školstva, nespočíva v presnom zedefinovaní správneho obsahu vzdelávania, ale vo vytvorení inštitucionálnych podmienok, ktoré umožnia generovať kvalitné riešenia zdola. Nepotrebujeme správny výsledok ale funkčný algoritmus, ktorý bude schopný generovať správne výsledky v rýchlo sa meniacom prostredí.

Róbert Chovanculiak do INESS nastúpil po predchádzajúcej spolupráci v roku 2015. Predchádzajúce pracovné skúsenosti má ako analytik v Národnej agentúre pre rozvoj malého a stredného podnikania. Vo svojom výskume sa venuje fungovaniu verejného sektora, internetovým technológiám a školstvu. Je autorom knihy Pokrok bez povolenia.

Aktuálne publikácie

TROJITÝ ZÁSAH MINIMÁLNEJ MZDY

Slovensko má dlhodobý problém s dlhodobou nezamestnanosťou. Stále máme okresy s 15 % mierou nezamestnanosti. V publikácii **Trojité zásahy minimálnej mzdy** analyzuje jej celospoločenský vplyv, zameraný najmä na tri okruhy a to: regionálne rozdiely a nízko kvalifikovaní ľudia, minimálna mzda nie je len o minimálnej mzde a minimálna mzda vo verejnom sektore.

INDEX PRUŽNOSTI ZAMESTNÁVANIA 2020

Index pružnosti zamestnávania 2020 porovnáva pružnosť zamestnávania v krajinách Európskej únie a OECD. Krajiny, kde je nízka pružnosť zamestnávania, obvyčajne čelia vyššej miere nezamestnanosti. Cieľom zostavovateľov indexu je rozšíriť verejnú diskusiu o regulácii zamestnávania, nakoľko flexibilita v tejto oblasti prináša merateľné pozitívne výsledky.

NOVELIZÁCIE V ZDRAVOTNÍCTVE: RADŠEJ RAZ A PORIADNE?

Čo ak sa zákony menia tak rýchlo, že dosiahnuť znalosť zákona a na základe tejto znalosti upraviť svoje konanie, môže byť veľmi nákladné? V publikácii **Novelizácie v zdravotníctve: Radšej raz a poriadne?** sa dozvieme, ktoré z 11 kľúčových zdravotníckych zákonov boli najviac menené a ktoré roky z obdobia 2004-2019 boli plodné na novelizácie.